

# AVRUPA BİRLİĞİ'NDE HİZMET EDİMİ SERBESTİSİ BAĞLAMINDA AVUKATLARIN SERBEST DOLAŞIMI

Prof. Dr. Işıl ÖZKAN\*

## GİRİŞ

Avrupa Birliği (AB) dört temel özgürlük üzerine kurulmuştur. Bunlar malların, kişilerin (işçilerin), hizmetlerin, sermayenin serbest dolaşımıdır. Bir başka özgürlük ise yerleşme hakkıdır, emeğin ve hizmetlerin serbest dolaşımı için olmazsa olmaz (sine qua non) nitelik taşımaktadır. AB bir ekonomik bütünleşme modelidir. Serbest dolaşım özgürlüğü olmadan ekonomik bütünleşmeden söz edilemez. Üye ülkeler arasında 0 (sıfır) gümrük, 3. ülkelere karşı Ortak Gümrük Tarifesi (OGT) uygulaması ve miktar kısıtlamalarının (kotaların) kaldırılmasıyla malların serbest dolaşımı sağlanmıştır. Ancak iç pazarın gerçekleşmesi için mallar yanında diğer üretim faktörlerinin (sermaye, işçi, hizmetli) serbest dolaşımının da sağlanması gerekiyordu.

Avrupa Topluluğu'nu kuran Anlaşma'nın Topluluk Politikaları başlıklı 3. kısmı II. başlığında 23-31 maddeler malların serbest dolaşımına, III. başlık ise kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımına ayrılmıştır. Bu başlık altında 1. bölümde işçiler (m. 39-42), 2. bölümde yerleşme hakkı (m. 43-48), 3. bölümde hizmetler (m. 49-55) 4. bölümde sermaye ve ödemeler (m. 56-60) yer almıştır. Ayrıca AT'yi kuran Anlaşma'ya Maastrich Anlaşması'yla giren Avrupa vatandaşlığı kavramının bir sonucu olarak Avrupa vatandaşlığı başlığını taşıyan ikinci kısımda yer alan Nice Anlaşması'yla değişik şekliyle 18/1. maddesi (eski 8a) Avrupa Birliği vatandaşlarının üye ülkelerde serbestçe dolaşım ve yerleşme hakkından söz etmektedir. Topluluk Politikaları başlıklı 3. kısmın kişilerin serbest dolaşımı ile ilgili

---

\* Dokuz Eylül Üniversitesi Avrupa Birliği Hukuku ve Devletler Özel Hukuk öğretim üyesi.

4. bölümü vize, sığınma, göç ve diğer politikalarla ilgilidir. Daha önce Avrupa Birliğini kuran Anlaşma'nın getirdiği 3. sütunda "*Adalet ve İçişlerinde İşbirliği*" başlığı altında yer alan bu konu Amsterdam Anlaşması ile AT'yi kuran Anlaşma'nın içine alınmıştır. Bunun sonucu olarak AB Anlaşması'nın 3. sütununun başlığı "*Polis ve Adli İşlerde İşbirliği*" olarak değiştirilmiştir.

Hizmetler AT'yi kuran Anlaşma'nın 50. maddesinde malların, sermayenin, ve işçilerin serbest dolaşımını düzenleyen hükümler dışındaki faaliyetler olarak belirlenmiştir. Bunlar sınai, ticari faaliyetler, el sanatları ve serbest meslek faaliyetleridir. Avukatların AB'de serbest dolaşımı; doktorlar, mimarlar ve diğer hizmet sektörlerinde olduğu gibi bir ücret karşılığı yapılmayan serbest meslek faaliyetleri içinde değerlendirilmektedir. AB kurumları önce bu serbest mesleklere mensup kişilerin diplomalarının tanınması konusunda ikincil mevzuat çıkarmış, daha sonra da her bir meslek mensubunun hizmet edimini serbestçe diğer üye ülkelerde icra edebilmesi için gerekli kuralları belirlemiştir. Avukatlara ilişkin direktifler de bu amacı sağlamaya yöneliktir.

Araştırmamızda hizmet edinimi serbestisine ilişkin genel kuralları ve diplomaların karşılık tanınması konusundaki mevzuatı inceledikten sonra avukatlara ilişkin AB mevzuatı ve üye ülkelerdeki uygulamaları ele alacak ve Türkiye'nin AB'ye tam üye olması hainde Türk mevzuatında yapılması gerekli değişikliklere yer vereceğiz.

## I. HİZMET EDİMİ SERBESTİSİ

### 1. Genel Olarak

AT'yi kuran Anlaşma'nın III. başlığının 3. bölümü "*hizmetler*" (services) başlığını taşımaktadır. Bu konu 49 (eski 59) – 55 (eski 66) maddeler arasında düzenlenmiştir. III. başlığın 2. bölümünde yer alan "*yerleşme hakkı*" (right of establishment) ile "*hizmetler*" bazı ortak hükümleri paylaşırlar. Zira 55. (eski 66) madde, yerleşmeye ilişkin 45-48 (eski (55-58) maddelerin hizmetler kısmının kapsadığı konulara da uygulanacağı ifade etmektedir. Ancak iki kısım arasında bir uygulama farklılığı vardır ve ayırt edici çizgiyi belirlemek gerekir.<sup>1</sup>

### A. Hizmetler ve Yerleşme Kavramı

AT Anlaşması'nın 2 ve 3. maddelerinde iç pazarın gerçekleşmesi için amaçlar belirlenmiştir. 3. maddenin (c) bendinde, bu amaçlar arasında

<sup>1</sup> Burrows, F., *Free Movement in European Community Law*, Oxford, 1987, s. 214.

malların, sermayenin ve işçilerin serbest dolaşımının önündeki engellerin kaldırılması sayılmıştır.

AT Anlaşması'nın 50. (eski 60.) maddesi, normal olarak bir ücret karşılığında yapılan, malların, sermayenin ve işçilerin serbest dolaşımına ilişkin hükümler tarafından düzenlenmeyen edimleri, hizmet olarak değerlendirmiştir. Sayılan hizmetler özellikle sınai, ticari nitelikteki faaliyetler, küçük el sanatları ve serbest meslek faaliyetleridir. Önemli olan faaliyetin bir kazanç temin etmesidir.<sup>2</sup>

Hizmetli teriminin tanımı esas olarak Avrupa Toplulukları Adalet Divanı (ATAD) içtihatlarıyla belirlenmiştir. Divan Webb davasında,<sup>3</sup> bir şirkette çalışan ve hiçbir iş akdi yapılmayan kişilerin faaliyetlerini hizmet olarak değerlendirmiştir. Sacchi davasında,<sup>4</sup> televizyon sinyallerinin gönderilmesini hizmet olarak telakki etmiştir. Yerleşme geçici planda da olsa bir işyeri veya benzer yerin diğer bir ülkede kurulmasını gerektirir. Hizmetlerin serbest dolaşımında ise bu husus şart değildir.<sup>5</sup>

Yerleşme hakkında bağımsız bir ekonomik faaliyet zorunludur. Divan'a göre bir üye devlet, eğer fahişeliğin kurallarını belirlemişse, bu mesleğin icrasını kamu düzeni nedeni ile engelleyemez. Dava Hollanda ile ilgili idi ve bu konu Amsterdam'da belli kurullarla düzenlenmişti. Bir Polonyalı ve bir Çek kadının mesleğini icrasını, üçüncü bir kişi tarafından zorlanmadıkça, Divan kendi sorumluluğu altında bağımsız bir ekonomik faaliyet olarak yerleşme hakkı kapsamı içinde kabul etti.<sup>6</sup> Buna karşın, hizmet edimi serbestisi, yerleşim hakkından geçici karakteri ile ayrılır. Bununla birlikte ATAD geçici olma özelliğini bir üye ülkede avukatlık mesleğini icra için gerekli bir büro, kabine veya etüt kurmasına engel olmadığını belirtmiştir.<sup>7</sup> Bu nedenle İtalya mahkum edilmiştir.<sup>8</sup>

İtalya aynı şekilde başka bir üye ülkede yerleşik mimarlara, getirdiği yasak nedeniyle de mahkum edilmiştir.<sup>9</sup>

<sup>2</sup> Lasok, D. Q. C, *The Professions and Services in the European Economic Community*, Deventer, 1986, s. 7.

<sup>3</sup> 279/80 (1981) ECR, s. 3305.

<sup>4</sup> 155/73/(1974) ECR, s. 409.

<sup>5</sup> Bkz., Özkan, Işıl, *Yabancıların Çalışma Hürriyeti ve Avrupa Topluluğunda Kişilerin Serbest Dolaşımı*, İstanbul 1997, s. 88.

<sup>6</sup> Karar ve eleştirisi için bkz., Prieto, Catherine, "Liberté d'établissement et de Prestation de Services" *RTD eur* 39 (3) Juil-sept, 2003, s. 494.

<sup>7</sup> Gebhard, C-55/94, *CJCE*, 30 Nov, 1995.

<sup>8</sup> Commission/Italie, C-145/99 *CJCE* 7 Mars 2002.

<sup>9</sup> Commission/Italie, C-.298/99 *CJCE* 21 Mars 2002.

Faaliyetin geçici olması sadece hizmetin süreci ile değil, sıklığı, düzenliliği veya devamlılığı ile belirlenir.<sup>10</sup>

Hizmetler çok geniş bir alanı kapsar. Tarım işletmelerinden, kişisel data'lara, şirketlerden KOBİ'lere, madencilikten gıda imalatçılığına, yatırım ve kredi firmalarından bankacılık ve sigortacılığa kadar pek çok meslek bu kapsama girmektedir.<sup>11</sup>

AB'ye 1 Mayıs 2004 tarihinde üye olan on ülkeden bazıları ile Bulgaristan hizmet sunumu serbestisine ilişkin geçiş dönemleri kabul etmiştir. Daha düşük yatırım muafiyet oranları uygulanmasında Bulgaristan 2009 sonuna, Slovakya 2006 sonuna kadar derogasyon (istisna) koymuştur. Kredi birliklerinin yeni mevzuat dışında tutulması (Polonya 2006 ya kadar), daha düşük banka garantisi ve yatırım muafiyeti oranları uygulanması için (Litvanya, Polonya, Estonya, 2007 yılı sonuna kadar) süre almıştır. Macaristan ise iki ihtisas bankasının mevzuat dışında tutulması ve daha düşük banka garantisi ve yatırım muafiyeti oranları için 2007 yılı sonuna kadar derogasyon almıştır.<sup>12</sup>

## B. Üye Devlet Vatandaşı Kavramı

Hizmetlerin serbest dolaşımından yararlanacak kişiler üye devletlerin vatandaşlarıdır. Kimin vatandaş olduğunu her üye devlet kendi iç hukukuna göre saptayacaktır. Üye devlet vatandaşlarının, üye devlet vatandaşı olmayan aile üyeleri için bazı şartlarla serbest dolaşım imkanı sağlanmıştır.<sup>13</sup> Buna karşılık üçüncü devlet vatandaşlarının bu devletlerle üye devletlerin 1 Ocak 1958'den önce veya katılımdan önce yaptıkları anlaşmalarla elde ettiği avantajları devam etmektedir (m. 307 (eski 234)).<sup>14</sup>

AT'yi kuran Antlaşmaya Avrupa Birliği (Maastrich) Anlaşması'yla eklenen 2. kısımda yer alan "Avrupa Vatandaşlığı" kavramı tamamlayıcı nitelikte olup, milli vatandaşlıkların yerini almaz. Bir üye ülkenin vatandaşı olan herkes aynı zamanda Birlik vatandaşıdır. 2. kısımda Birlik vatandaşlarına tanınan haklar ifade edilmiştir. 18. maddenin (eski 8/a) Nice Anlaşması'yla

<sup>10</sup> Commission/Italie, C-131/01 CJCE 13 Feb 2003.

<sup>11</sup> Bkz., ISIC Major Groups OJ L.001. 03.01.94.

<sup>12</sup> Tablo için bkz., İKV, *Avrupa Birliği'nin Hizmetlerin Serbest Dolaşımı ve Bankacılık Müktesebatı ve Türkiye'nin Ayrımı*, İstanbul 2004. s. 76.

<sup>13</sup> Greenwood, Christopher, "Nationality and the Limits of Free Movement of Persons in Community Law" *YEL*, 7, 1987, s. 199-200.

<sup>14</sup> Cerexhe, Etienne, *Le Droit European (La libre circulation des Personnes et des Entreprises)*, Bruxelles, 1982, s. 43.

değişik 1. paragrafı bu haklar arasında Birlik vatandaşlarının üye ülkeler topraklarında serbest dolaşım ve yerleşme hakkını, bu Anlaşma'nın getirdiği şartlar ve sınırlamalar dahilinde kabul etmektedir.<sup>15</sup> Ayrıca 29 Nisan 2004 tarihli ve 2004/38 sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi, Birlik vatandaşlarına ve onların ailesi üyelerine üye ülkelerde serbestçe dolaşım ve yerleşme hakkı tanımaktadır.<sup>16</sup>

Bu Direktif 30 Nisan 2004'de yürürlüğe girmiştir. 73/148 sayılı Konsey Direktifi, 75/34 sayılı Direktif, 90/365 sayılı Direktif, 2004/38 sayılı Direktif yürürlüğe girdiği tarihten iki yıl sonra yürürlükten kalkacaktır (m. 38).<sup>17</sup>

Üye devlet vatandaşı kavramı, şirketler ve firmaları da kapsamaktadır. Yerleşim hakkına ilişkin 48. maddede (eski 58) bir üye ülke hukukuna göre kurulan ve kayıtlı ofisi, idare merkezi veya esas iş yeri Topluluk içinde olan şirket ve firmaların, üye devlet vatandaşları gerçek kişilerle aynı muameleye tabi olacağı kabul edilmiştir. "Şirket veya firma" terimi, medeni hukuk veya ticaret hukukuna göre kurulan, özel hukuk veya kamu hukukuna tabi olan (kooperatifler dahil) ve kazanç sağlama amacıyla çalışan tüm tüzel kişileri kapsar. Anlaşma'nın hizmetlere ilişkin 55. maddesi (eski 66), 45-48 maddelerin hizmetler içinde uygulanacağını ifade etmektedir. Bu gönderme nedeniyle yukarıdaki tanıma uyan şirket ve firmalar da hizmetlerin serbest dolaşım ve yerleşme hakkından yararlanacaktır. Şirketler için teşebbüs hakkından da söz edilebilir.

## 2. Ayrımcılık Yapma Yasağı ve İstisnaları

### A. Kural

AT'yi kuran Anlaşma'nın 12 maddesi (eski 6) Genel Kural olarak vatandaşlıktan dolayı ayrımcılık yasağı getirmektedir. Anlaşma'nın Nice Anlaşması'yla değişik 13. maddesi (eski 6/a) Konsey'e, Komisyo'nun önerisi ve Avrupa Parlamentosu'na danıştıktan sonra cinsiyet, ırk, dil, etnik köken, din ve inanç, özürllülük, yaş ve seksüel yapısına göre insanlar arasında ayrımcılıkla mücadele için gereken önlemleri alma görevi vermektedir.

Ayrıca hizmetlere ilişkin 54. madde (eski 65) hizmet edimi serbestisinde kısıtlamalar kalkmadıkça, her üye devletin bu kısıtlamaları vatandaşlık veya ikamet konusunda ayırım yapmadan 49. maddenin 1. paragrafı anla-

<sup>15</sup> Anlaşma'nın değişiklikler içine alınarak yenilenmiş şekli için bkz. Blackstone's, E. C. Legislation, 2004-2005, 15th ed., Ed: Nigel G, Foster, Oxford, 2004, s. 6.

<sup>16</sup> OJ 2004, L 158/77, Bkz., Blackstone, s. 291 vd.

<sup>17</sup> Bkz., Blackstone, s. 306.

mında uygulayacağını ifade etmektedir. 49. maddenin (eski 59) 1. paragrafı ise hizmet edimi serbestisine gerilen tüm kısıtlamaların, hizmet alıcısının bulunduğu başka bir Topluluk ülkesinde yerleşen üye devlet uyrukları bakımından yasaklandığını ifade etmektedir. Topluk içinde yerleşik 3. ülke vatandaşlarının durumu ise Konsey tarafından belirlenecektir (49/2). Ayrımcılık, bir ülkedeki mevzuattan kaynaklanabileceği gibi (hukuki ayrımcılık), uygulamadan da kaynaklanabilir (fiili ayrımcılık).<sup>18</sup> ATAD Van Duyn<sup>19</sup> ve Rutili<sup>20</sup> gibi pek çok davada ayrımcılık yapmama gereğinin altını çizmiştir. Ancak yabancılar lehine pozitif bir ayrımcılık ta istenmemektedir.<sup>21</sup>

Ayrıca bu konuyu düzenleyen ikincil mevzuat çıkarılmıştır. 21 Mayıs 1973 tarihli ve 73/148 sayılı Konsey Direktifi<sup>22</sup> hem yerleşme hakkı hem de hizmetlerle ilgilidir. 75/34 sayılı Konsey Direktifi<sup>23</sup> ise serbest meslek sahiplerinin bu faaliyetleri sona erdikten sonra da üye ülkede oturma hakkına ilişkindir. Bu konuda işçilerin ve serbest meslek sahiplerinin iş bittikten sonra o üye ülkede oturma hakkına ilişkin 90/365 sayılı bir Konsey Direktifi<sup>24</sup> de çıkarılmıştır.

## B. İstisnalar

Hizmetlere ilişkin 55. madde (eski 66) yerleşim hakkına ilişkin 45-48 maddelerin hizmet edimi serbestisine de uygulanacağını belirtmiştir.

45. madde (eski 55) resmi yetkililerin faaliyetlerine (geçici de olsa) yerleşim serbestisine ilişkin hükümlerin uygulanmayacağını belirtmiştir. Aynı husus hizmetler için de geçerlidir. Hakimlik ve savcılık mesleği ve diğer memur statüsündeki kişilerin durumu bu istisnaya girer. Buna karşın Divan yargılamanın doğru bir biçimde yapılmasına yardımcı olan avukatlık faaliyetini resmi yetkililerin faaliyeti ile ilgili bir faaliyet olarak algılamamış ve böyle bir yorumun 45. maddenin amacını aştığı görüşünü benimsemiştir.<sup>25</sup>

Mahkemeye göre faaliyetin resmi otoritenin kullanılmasıyla doğrudan ve özel bir ilişkisi olmalıdır ve bu kavram bir Topluluk hukuku kavramıdır.<sup>26</sup>

<sup>18</sup> Bkz., Özkan, s. 101-102.

<sup>19</sup> 41/74 (1974) ECR, s. 1346.

<sup>20</sup> 36/75 (1975) ECR. s. 1236.

<sup>21</sup> Lasok, D., s. 29

<sup>22</sup> OJ 1973, L. 172/14, Bkz., Blackstone, s. 237. vd.

<sup>23</sup> OJ 1975, L. 14/10, Bkz., Blackstone, s. 239. vd.

<sup>24</sup> OJ 1990, L. 180/28, Bkz., Blackstone, s. 271. vd.

<sup>25</sup> Reyners v. Belgian state, 2/74 (1974) ECR, 631.

<sup>26</sup> (1974) ECR, 631, 654.

Divan trafik kazalarında bilirkişilik yapmanın bir kamu yetkisi faaliyeti olmadığını kabul etmiştir.<sup>27</sup>

Anlaşma'nın 46. maddesi (eski 56) serbest dolaşım ve yerleşme hakkının yabancılar için kamu düzeni, kamu güvenliği ve kamu sağlığı nedeni ile öngörülen özel muamelelere tabi olmasına izin vermektedir. Van Duyn v. Home Office davasında<sup>28</sup> bu kavramların bir Topluluk kavramı olmadığını ve ülkeden ülkeye değiştiğini kabul etmiştir. Ancak kuralın uygulama alanı Topluluk organlarının kontrolü altında belirlenmelidir. 25 Şubat 1964 tarihli Yabancıların Dolaşım ve Yerleşiminde Kamu Düzeni, Kamu Güvenliği ve Kamu Sağlığı Konusundaki Özel Tedbirlerin Koordinasyonu'na ilişkin Konsey Direktifi'nin (64/221)<sup>29</sup> 3. maddesi bu nedenlerle alınacak önlemlerin ilgili kişilerin kişisel davranışına dayanması gerektiğini, önceki cezai mahkumiyetin bu tedbirler için sebep olmadığı, hüviyet kartı veya pasaport ya da ikamet tezkeresinin süresinin bitmesinin sınırdışı edilmeyi haklı göstermeyeceğini kabul etmiştir. Ayrıca bu tedbirler orantılı olmalıdır. Oranlilik (proportionalité) prensibi konusunda ATAD kontrol yapmaktadır. Hocsmann davasında,<sup>30</sup> Arjantin asıllı bir doktor daha sonra Fransız olmuştur. Onun Arjantin'den aldığı diplomanın denkliği İspanya'da kabul edilmiştir. İspanya'da üroloji dalında uzmanlık yapmıştır. İspanya'dan alınan bu diploma Fransa'da doktorların serbest dolaşımına ve diplomaların tanınmasına ilişkin 93/16 sayılı Konsey Direktifi'ne<sup>31</sup> göre tanınmalıydı. Ancak tıp diploması bir üye ülkeden alınmamıştı. 1991'den beri Fransız hastanelerinde mesleğini asistan olarak icra ediyordu. Fransız yetkilileri bağımsız olarak çalışma isteğini reddetti. Divan 3. bir ülkeden alınan ve denkliği bir üye devlet tarafından tanınan diplomanın başka bir üye devletçe tanınmak zorunda olmadığını; fakat kabul eden ülkenin, diplomayı tanıyan ülkede geçen faaliyet yıllarını göz önüne alması gerektiğini kabul etti. Bir başka zorluk ise Hocsmann'ın dil bilgisi idi. Fransızca bir genel tıp sınavını zorlukla geçmişti. Bu dil zorunluluğu oranlilik prensiplerine tabi olmalıydı. Bir ülkede uzun yıllar doktorluk yapan birinin sınavda kalması oranlilik prensibine aykırıydı.

4 Temmuz 2000 tarihli Salomone Haim davasında<sup>32</sup> bir Türk dış hekimi diplomasına sahip İtalyan vatandaşının, diploması Belçika tarafından tanınmıştı. Fakat Alman yetkilileri Almanya'da mesleğini icraya

<sup>27</sup> 306/89 (1991) RJCTPI, s. 1-5863.

<sup>28</sup> 41/74 (1974) ECR, s. 1337.

<sup>29</sup> OJ Sp. ed. 1964, no. 850/64, s. 117.

<sup>30</sup> 14 Eylül 2000, C-238/98, Rec. s. 1-6623.

<sup>31</sup> JOCEL 165, p. 1.

<sup>32</sup> C-424/97, Rec, 1-5123.

izin vermiyordu. Mahkeme burada Topluluk hukukuna aykırılığının üye ülkenin iç hukukuna göre değil, Topluluk hukukuna göre tespiti gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca milli hakim, dil bilgisi gerekliliğinin orantısız olup olmadığını değerlendirmelidir, sonucuna vardı. Oranlılık prensibine saygı her zaman bir olguya değil, bazen de hukuki sorunların takdirine ilişkindir. Bu nedenle kontrol yetkisinin her zaman milli hakime bırakılması doğru bulunmamıştır.<sup>33</sup>

## II. AB'de Avukatların Serbest Dolaşımı

### 1. İkincil Mevzuatta

Avukatların hizmet serbestisinde Birlik içindeki faaliyetlerine ilişkin esasları belirleyen ilk mevzuat 2 Mart 1977 tarihli 77/249 sayılı Konsey Direktifi'dir.<sup>34</sup> En az üç yıl süren yüksek öğrenim diplomalarının tanınmasına ilişkin 21 Aralık 1988 tarihli ve 89/48 sayılı genel Direktif<sup>35</sup> avukatlık mesleği için de uygulanır. 21 Aralık 1988 tarihli ve 89/49 sayılı Konsey Tavsiye Kararı<sup>36</sup> üye ülke vatandaşlarının 3. ülkelerden aldığı diplomalarla ilgilidir. Bağlayıcı olmamakla birlikte üye ülkelere bu diploma sertifika ve diğer belgelerin tanınması için düzenleme yapılması tavsiye edilmektedir. 98/5 sayılı ve 16 Şubat 1998 tarihli Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi<sup>37</sup> avukatların diplomalarını aldıkları ülke dışında mesleklerini devamlı olarak icra etmelerine ilişkindir.

### A. 72/249 Sayılı Konsey Direktifi

Bu Direktif'in 1. maddesinin birinci paragrafında üye ülkelerin, mirasın idaresi ve taşınmazlar üzerindeki haklarla ilgili belgelerin düzenlenmesi için belli avukat kategorisinin yetkili olacağını kabul edebileceği belirtilmiş, ikinci paragrafta her bir üye ülke için "avukat" terimi kendi dillerinde ifade edilmiştir. Üye ülkelerden birinde mesleki faaliyetlerde bulunan avukat, ikamet ve mesleki kuruluşlara (Baro) kayıt şartı dışında ev sahibi ülkenin kurallarına tabi olmaktadır (4/1). Bir mahkemede müvekkilini temsil için üye ülke, avukatın mahalli adetlere göre hakime veya baro başkanına takdim edilmesini veya mahalli bir avukatla birlikte çalışmasını isteyebilir (m. 5).

<sup>33</sup> Huglo, Jean-Guy, "Liberté d'établissement et Libre Prestation de Services", *RTD*, eur. 37(4) oct- déc. 2001, s. 755.

<sup>34</sup> Direktifin değişik hali için bkz., OJ 2003 L. 236 /257.

<sup>35</sup> OJ 1989, L. 19/16. Bu Direktif 2001/19 sayılı ve 14.5.2001 tarihli Direktif'le değişikliklere uğramıştır. OJ 2001, L. 206/1.

<sup>36</sup> OJ 1989, L. 19/24.

<sup>37</sup> OJ L. 77/36, 1998, değişiklik, OJ 2003, L. 236/257.



Bir üye devlet, diğer üye devlette kamu veya özel teşebbüste ücretle çalışan avukatın yerleştiği ülkede dava takip etme hakkı yoksa, bu kuruluşu mahkemede temsilini kabul etmeyebilir (m. 6). 77/249 sayılı Direktif'e göre başka bir üye ülke vatandaşı avukat, kabul eden ülkede (host State), gönderen ülke (home State) ülkesindeki unvanıyla çalışmakta ve kabul eden ülkenin meslek kurallarına tabi olmaktadır. Bu durum İngiltere ve İrlanda'da sorun teşkil etmektedir. İngiliz hukukuna göre üç ayrı avukat vardır: Bunlar *advocate*, *barrister* ve *solicitor*'dur. Mahkemede sözlü savunmaya ancak *barrister* çıkabilir. Bu ülkede kabul eden ülkenin mesleki kuralları, eğer bu faaliyet *barrister* veya *advocate*'e tahsis edilmemişse, *solicitors*'a ait kurallardır.

İngiltere'deki *barrister* ve *advocate*, İrlanda'da *barrister*'ları yöneten mesleki kurallara tabidir (4/3).

Ancak bu durum 1990 tarihli Mahkemeler ve Hukuki Hizmetler Kanunu ve 1999 tarihli Adalet Kanunu'nda Gelişim Kanunu ile değişti. Şimdi hem *barrister*, hem *solicitors* duruşmaya çıkma konusunda tam haklara sahip oldu. Ve yine bazı sınırlamalarla İstinaf Mahkemesi ve Yüksek Mahkeme önüne çıkabiliyorlar.<sup>38</sup>

Avrupa'da pek çok ülkede normal mahkemelere çıkan avukatlar ile Yüksek Mahkeme avukatları farklıdır (Alman Avukatlık K. m. 25) (Norveç Mahkemeler Usulü Kanunu m. 221). Fransız Avukatlık Kanunu'nda en az üç yıl çalışma zorunluluğu vardır (m. 4).<sup>39</sup> Genellikle Yüksek Mahkeme huzurunda avukatlık yapmak için fakülteden sonra en az bir yıl avukatlık yapması veya en az üç yıl, bir avukatın yardımcılığını, yargıçlık, savcılık veya akademisyenlik yapması gerekir.

## B. 98/5 Sayılı Direktif

1997 Direktifi bir başka üye ülkede geçici olarak avukatlık mesleğini yapmayı sağlıyordu. Buna karşılık 1998 Direktifi, başka bir üye ülke avukatının devamlı olarak (yerleşik) bir üye ülkede mesleğini icra etmesine yöneliktir. Noterler hariç tutulmuştur. Latvia (Letonya Cumhuriyeti) dışındaki bütün üyelerde Direktif uygulanmaktadır. Her avukat, başka bir üye ülkede, gönderen ülkenin unvanıyla avukatlık yapabilir (m. 2).

<sup>38</sup> Elliott, Catherine-Frances Quinn, *English Legal System*, 5th ed., London 2004, s. 147.

<sup>39</sup> Bkz., *Evrensel Bakış İçin Avukatlık Yasaları I*, İzmir Barosu Yayınları, İzmir, 2004, s. 20, 143, 376.

Bir üye ülkede çalışmak isteyen diğer üye vatandaşı avukat bu ülkede yetkili otoritelere kayıt olmalıdır (3/1). Kabul eden ülke gönderen ülkedeki Barodan gerekli belgeleri isteyebilir (4/1). Gönderen ülke unvanıyla çalışan avukat bu ülke hukuku, Avrupa Topluluğu hukuku, uluslararası hukuk ve kabul eden ülke hukuku konusunda görüş verebilir. Duruşmalara çıkmak için bu ülke avukatıyla birlikte hareket etmesi istenebilir. Üye ülke yüksek mahkemeye çıkmak için uzmanlaşmış avukat isteme hakkına sahiptir (m. 5).

En az en üç yıl düzenli ve etkili bir şekilde çalıştıktan sonra, kabul eden ülke unvanıyla çalışmaya devam edebilir (m. 10). Mesleki davranış kuralları bakımından host ülke kurallarına tabidir (6/1). Buna ilaveten home ülkenin deontoloji kuralları da uygulanır (çifte deontoloji-etik). Host ülke Barosu'nun disiplin kurallarına tabi olur (m. 7/1). Home ülke Barosu'na haber verilir (7/2).

Bilgi testi yapılmaz, tecrübe yazılı delillerle gösterilmelidir. Diplomanın 89/48 sayılı Direktif'e göre tanınması şarttır. Kabul eden baro bir uyum testi isteyebilir (Bu test maddi hukuk ve usul hukukundaki farklılıklar için olabilir).

Kamu veya özel teşebbüste ücretli olarak çalışsa da, kabul eden devlet izin veriyorsa bu imkanlardan yararlanır (8/1).

12. madde bir avukatın, diğerinin veya avukatlık firmasının yanında bir grup ismi ile çalışmalarına ilişkindir. Gönderen ülkedeki grup adıyla kabul eden ülkede çalışabilirler. Kabul eden ülke grubun hukuki şeklinin ismin yanına eklenmesini isteyebilir.

Ayrıca kendi ülkesinde grup olarak çalışan avukatlar kabul eden ülkede bir acente veya şube açabilirler. Kabul eden ülke gruba izin vermiyorsa kamu yararına aykırılık vardır.

Kabul eden ülke, farklı ülkeler arasında avukatların birleşmesi veya bunların kabul eden ülke avukatlarıyla birlikte çalışmalarını için gerekli tedbirleri almalıdır (11/3).

Kabul eden ülke kendi kanunlarına aykırı ise grup içinde meslek üyesi olmayan kişiler varsa, grubun kendi ülkesindeki unvanıyla tescilini reddedebilir (11/5).

Üye ülkeler 14 Mart 2000 tarihine kadar gereken mevzuatı çıkarmalı ve yetkili otoriteyi belirlemelidir (m. 14).

### C. Diplomaların Karşılıklı Tanınması Konusunda 89/48 Sayılı Direktif ve 92/51 Sayılı Ek Direktif

89/48 sayılı Direktif<sup>40</sup> Topluluk içinde en az üç yıllık eğitimi gösteren diploma, sertifika ve diğer belgelerin tanınması ile ilgilidir (m. 1). Bu Direktif herhangi bir üye ülke vatandaşının kabul eden ülkede serbest meslek sahibi veya işçi olarak çalışması durumunda uygulanır (m. 2).

Bir üye devlet, diğer üye devletin vatandaşının yapacağı meslek için gerekli diplomayı kendi vatandaşlarına uyguladığı şartlar içinde kabul etmelidir (m. 3). Üye devlet başvuruda mesleki tecrübe veya staj isteyebilir (m. 4).

Kabul eden devlet, mesleğini icra etmek isteyen kişiden iyi bir şöhrete sahip olduğunun veya iflas veya mesleği icradan men edilmediğinin ispatını isteyebilir (m. 6).

Üye devletin yetkili makamları kendi ülkesinde kullandığı akademik unvanları tanımalıdır (7/2). Kabul eden ülke belgelerin ibrazından itibaren dört ay geçmeden incelemeyi tamamlamalıdır (m. 8). Üye ülkeler bu konuda yetkili makamlarını belirlemelidir (m. 9).

Aranan mesleki tecrübe süresi dört yılı geçemez (4/1.b). Üye ülke bir uyum süreci veya test isteyebilir (m. 4/1.b ve 10). 92/51 sayılı ve<sup>41</sup> 18 Haziran 1992 tarihli diplomaların tanınması konusunda 2. Genel Sistem Direktifi 89/48'e ek olarak çıkarılmıştır. Bu Direktif en az bir yıl süren lisansüstü diplomalar ile ya da eğitim ve mesleki kurslarla ilgilidir (m. 1). Başvurucu mesleğini tam gün olarak, geçen on yıl içinde iki yıl veya yarım gün olarak buna eşit zamanda başka bir üye ülkede yapmışsa, bu onun gerekli eğitim ve tecrübeye sahip olduğuna delil teşkil eder (m. 3). Bir üye devlet mesleği icra için yetki belgesi istiyorsa, kendi vatandaşlarına uyguladığından başka nedenlerle bunu reddedemez (m. 8). Üye devletin yetkili makamu iyi bir şöhret, iflasa tabi olmamak, mesleğini icradan men edilmemek şartları arıyorsa, kendi ülkesinden getirdiği belgeler yeterli delil olarak kabul edilmelidir (m. 10). Ek C ve D'de belirtilen eğitim ve meslek kurslarının listesi her üye devletin Komisyon'a başvurusuyla değişebilir (m. 15). 21 Aralık 1988 tarih ve 89/49 sayılı Konsey Tavsiye Kararı, 3. bir ülkeden diploma alan üye ülke vatandaşlarının bu diplomalarının tanınmasını tavsiye etmektedir.<sup>42</sup>

<sup>40</sup> OJ 1989, L. 19/16, 2001/19, 14.5.2001 OJ 2001, L. 206/ 1 ile düzeltilmiştir.

<sup>41</sup> OJ 1992, L. 209/25, 2001/19, OJ 2001, L. 206/1 ile değişmiştir.

<sup>42</sup> OJ 1989, L. 19/24.

## D. Deontoloji Kodu

AB’de avukatların etik kuralları (meslek ahlakı) Kodu Aralık 2002’de kabul edilmiştir. CCBE (Avrupa Barolar Konseyi) 1960’da kuruldu. Avrupa’da Baroların ve Hukuk Derneklerinin (AB ve Avrupa Ekonomik Alanı) bir araya geldiği bir dernek statüsünde olan CCBE’nin statüsü ve deontoloji kodu mevcuttur.<sup>43</sup>

Bu kod 28 Ekim 1988 tarihli oturumda kabul edildi ve 28 Kasım 1998 ve 6 Aralık 2002 toplantılarında değiştirildi. Avukatlar hem kendi barolarındaki mesleki kurallara hem de bu Kod’daki kurallara uymak zorundadır (çifte deontoloji) (1.3.1). İç hukuktaki etik kuralları bu koda göre ve ona uygun olarak yorumlanmalıdır (1.3.2). Bu kurallar sınır aşan her türlü avukatlık faaliyetlerine uygulanır (1.5).

Kod ayrıca her türlü baskıdan uzak bir bağımsızlığı (2.1), güvenilirliği (2.2), meslek sırlarına saygıyı (2.3) kapsar. 2.5 madde avukatlıkla bağdaşmayan işleri saymıştır. Avukatın medyaya bilgi vermesi, işin gerektirdiği kurallara ve meslek sırlarına saygılı olmalıdır (2.6). Avukat hukuki ve mesleki ahlak kuralları içinde müvekkilinin menfaatini korumalıdır (2.7). Müvekkilini gelişmelerden haberdar etmelidir (3.1.2).

Avukat aynı davada eğer aralarında ihtilaf varsa, birden fazla müvekkile sahip olamaz (3.2). Avukat ücretini “*de quata litis*” Anlaşması’yla sabitleyemez. Bu anlaşma, davanın çözümünden önce, müvekkilin davanın sonucuna göre kazanılacak paranın bir kısmını avukata verme taahhüdü ile ilgilidir (3.3.1.2). Taraflar aksini kararlaştırılmadıkça, ücret Baro kurallarına uygun olmalıdır (3.4).

Avukat avans talep ederse, bunun miktarı tahmin edilen avukatlık ücretini geçemez (3.5). Avukatın vekalet ücretini avukat olmayan biriyle paylaşması prensip olarak yasaktır (3.6). Müvekkilin adli yardımdan yararlandığı hallerde, avukat onu bilgilendirmelidir (3.7).

Avukat müvekkilleri için bankada bir hesap açığında (Fonds-Clients) belirli kurallara uymak zorundadır (3.8). Üye devletin yetkili otoritesi bu hesabı denetleyebilir (3.8.1.7).

Avukatlar mesleki sorumlukları nedeniyle makul bir limit içinde sigorta edilmelidir (3.9.1). Limit, onun faaliyeti nedeniyle karşılaşacağı risklere göre belirlenir (3.9.1). Eğer başka bir üye ülkede sigortalı ise, kabul eden ülkede istisna edilebilir (3.9.2.2). Eğer kendi ülkesinde böyle bir zorunluluk yoksa,

<sup>43</sup> [http://www.ccbe.org/doc/Fr/code\\_2002-fr.pdf](http://www.ccbe.org/doc/Fr/code_2002-fr.pdf)

kabul eden ülkede sigorta yaptırmalıdır (3.9.2.3). Avukat bir sigortaya sahip olamıyorsa, durumu müvekkiline bildirmelidir (3.9.2.4).

Avukat yargıca yalan ya da hatalı bilgi veremez (4.4). Aynı kural hakemde görülen davalarda da geçerlidir (4.5).

Avukatlar arasındaki ilişkiler de güvenli olmalıdır (1.5).

Başka bir üye ülkede yetkili olmadığı bir davayı alan avukat bu konuda başka bir avukattan yardım almalıdır (5.2.1).

Başka bir üye ülkedeki meslektaşı ile iletişimde “gizlilik” istiyorsa bunu açıkça belirtmelidir (5.3).

## 2. ATAD Kararlarında

Binsbergen davasında,<sup>44</sup> Divan AT. 59/1, 60/3’ün doğrudan etkisini kabul etti. Bu hükümlere göre vatandaşlık veya ikamet nedeniyle ayrımcılık yapılamayacağı belirtildi. Ancak bu özgürlüğün sınırlarının deontoloji kuralları ve meslek yeterlilikleri olduğunu da belirtti (kamu yararı).

Dava Hollanda mahkemesi tarafından ön karar usulüne göre ATAD’a götürülmüştür (AT 177). Hollanda kanunlarına göre sadece Hollanda’da yerleşik kişiler dava takip edebiliyordu. Mahkeme henüz bir uygulama Direktifi çıkarılmadığı halde, Hollanda mevzuatındaki ülkede devamlı oturma şartının hizmetlerin serbest dolaşımında her türlü ayrımcılığı yasaklayan AT Anlaşmasına aykırı olduğu sonucuna vardı. Hizmetlerin serbest dolaşımına milli hukukça hiçbir özel şart getirilemeyeceği belirtildi.

Klopp kararında<sup>45</sup> ATAD, yerleşme hakkının Topluluk içinde birden fazla faaliyet merkezi yaratmak ve sürdürmek hakkını kapsadığını belirtti. Dava Düsseldorf Barosu’na kayıtlı bir avukatın aynı zamanda Paris Barosu’na kayıtlı olması ile ilgiliydi. Mahkeme, Klopp kararıyla yerleşme hakkının, Topluluk içinde birden fazla faaliyet merkezi tesis etmeyi de kapsadığını kabul etti.

30 Kasım 1995 tarihli Gebhard Kararı’nda ise,<sup>46</sup> yerleşme hakkı ile hizmetlerin serbest dolaşımının birbirinden nasıl ayırt edileceğine ilişkin kriteri göstermektedir. Mahkemeye göre yerleşme hakkı, bir üye ülke vatandaşının başka bir üye ülkede ekonomik hayata devamlı ve istikrarlı bir biçimde

<sup>44</sup> CJCE 3 Aralık 1974, 33-73.

<sup>45</sup> CJCE 12 Temmuz 1984, 107/83.

<sup>46</sup> C-55/94, Rec. L. 4186; CJCE, 30 Kasım 1995.

katılımıyla ilgilidir. Buna karşılık hizmet edimi serbestisi geçici karakter taşır. Ancak geçici karakter taşıması, işini yapabilmesi için gerekliyse, bir avukatın başka bir üye ülkede bir büro, kabine veya çalışma yeri oluşturmasına engel değildir. Divan devamlı ya da geçici faaliyetlerin kriterlerini ise şöyle belirlemiştir: Hizmetin geçici karakteri, AT 60/3'e göre süresi, sıklığı veya düzenliliği ve devamlılığı ile anlaşılır. İtalyan hukukuna göre, başka bir üye ülkede yerleşik avukatın İtalya'da hizmet edimi serbestisi çerçevesinde bir kabine veya esas ya da ikincil büro açması yasaktı. İtalya bu nedenle Komisyon tarafından açılan ihlal davasında mahkum edildi.<sup>47</sup> Bu nedenle üye ülke kendi ülkesinde bir büro açmasına engel olamaz.<sup>48</sup>

Diplomaların tanınması konusunda genel Direktif 21 Aralık 1988 tarihli ve 89/48<sup>49</sup> sayılı Konsey Direktifi'dir. Direktif en az üç yıllık yüksek öğrenim diplomalarına ilişkindir. 92/51 sayılı Direktif ise 18 Haziran 1992 tarihlidir.<sup>50</sup> 89/48 sayılı Direktifi tamamlayan ikinci bir Direktiftir ve lisansüstü eğitimi kapsar. Bu Direktifler mesleki diplomaların tanınması ile ilgilidir, yoksa akademik bir tanıma sistemi değildir. Prensip olarak tanıma zorunluluğu vardır.<sup>51</sup> 89/48 sayılı Direktif 4 Ocak 1991'de AT'ye üye ülkeler ve 1 Ocak 1994 de 5 EFTA üyesi için yürürlüğe girmiştir.

İtalya'nın bir baroya kayıt için orada oturmayı şart koşması nedeni ile mahkum edilmesine ilişkin kararda,<sup>52</sup> 89-48 sayılı Direktif'e gönderme yapılmıştır. Bu Direktif'e göre avukat başka bir üye ülkede diplomasının tanınmasını her üye ülkede yapılan bir sınav kaydıyla isteyebilirdi. Komisyon, İtalyan yetkililerin bu sınavı yaparken zorluk çıkardıklarını tespit etti. ATAD'a göre bu sınav her bir olaya göre değerlendirilmeydi. İtalya 89/48 sayılı Direktif'e uyum için gerekeni yapmamıştı.

89/48 sayılı Direktif'in iptali davası reddedildi.<sup>53</sup> Fransa 14 Mart 2000'e kadar Direktif'in gereklerini yerine getirmediği için mahkum edildi.<sup>54</sup> İrlanda aynı nedenle mahkum edildi.<sup>55</sup>

<sup>47</sup> Commissione/Italie, C. 145/99.

<sup>48</sup> Bkz., Prieto, Catherine, "Liberté d'Etablissement, et de Prestation de Services," *RTD eur*, 39 (3) Juil-sept. 2003, s. 500.

<sup>49</sup> OJ 1989, L. 19/24.

<sup>50</sup> OJ 1992, L. 209/25, 2001/19, OJ 2001, L. 206/1 ile değiştirilmiştir.

<sup>51</sup> Favret, Jean More, "Le Systeme General de Reconnaissance des Diplômes et des Formations Professionnelles en droit Communautaire: L'Esprit et la Méthode; Règles Actuelles et Developpements Futurs" ,*RTD eur*. 32(2) Avr. Juin 1996, s. 261.

<sup>52</sup> Commission/Italie C. 145/99, CJCE 7 Mart 2002.

<sup>53</sup> CJCE 7 Kasım 2000, L. 168/98.

<sup>54</sup> CJCE 26 Eylül 2002, Commission / France, C. 351/01.

<sup>55</sup> CJCE 10 Aralık 2002, Commissions/Irlande, C. 362/01, RDJ, 2002, I-11433, Bkz., Prieto, Catherine, "Liberté d'Etablissement et de Prestation de Services", *RTD eur*, 39(3) Juil Sep. 2003, s. 5233-524.

98/5 sayılı Direktif aleyhine Lüksembourg tarafından açılan iptal davası ATAD tarafından reddedildi.<sup>56</sup> 13 Kasım 2003 tarihli Morgenbesser kararında<sup>57</sup> bayan Morgenbesser, Fransız vatandaşı idi ve İtalya'da oturuyordu. Fransa'dan aldığı hukuk diplomasıyla stajyer olarak İtalyan Barosu'na kaydolmak istiyordu. ATAD onun ne 89/48 ne de 98/5 sayılı Direktif'ten yararlanamayacağını kabul etti. Zira 98/5 stajyerleri kapsamıyordu. Ayrıca Fransa'da gerekli sınava tabi tutulmamıştı. Bayan Morgenbesser avukatlık mesleğine değil, stajyerliğe kabul istiyordu. Bu süre altı yıllık bir uygulama süresiydi. Bu faaliyet düzenli bir meslek (iş) olarak değerlendirilemezdi. ATAD stajın da bir ekonomik faaliyet olduğunu kabul etti ve İtalya'da bir baroya stajyer olarak kaydını kabul etti.

AİD'nin (3. oda) 13 Ocak 2005 tarih T. 184/04 sayılı Sulvida kararında Portekiz'de kurulan bir şirket müdürü olan Buchbinder tarafından avukat olarak temsil ediliyordu. Avukatın Komisyon aleyhine açtığı davada, mahkeme sadece bir üye devlette mahkemede bu görevi ifa eden veya Avrupa Ekonomik Bölgesi Anlaşması'na taraf olan ülke avukatlarının Divan'ın önünde temsil yetkisine sahip olduğunu belirterek, Bay Buchbinder'in hem avukat, hem de şirketin temsilcisi olarak davayı temsil etmeye yetkili olmadığını sonucuna vardı. Zira avukat 3. şahıs değildi.<sup>58</sup>

Lüksembourg İdare Mahkemesi'nce Divan'a ön karar usulüyle gönderilen bir davada (7 Aralık 2004),<sup>59</sup> Graham J. Wilson tarafından Lüksembourg Barosu'na karşı açılan bir dava söz konusuydu. Mahkeme, Divan'a 98/5 sayılı Direktif'in 9. maddesi ve 5. maddesine ilişkin sorular sordu. 5. maddeyle ilgili olarak avukatın sözlü bir dil sınavına tabi olup olmayacağı soruldu.

12 ekim 2004 tarihli Bloetzer davası ise İsviçre ile ilgili idi. Federal mahkeme sadece AB'ye üye ülkeler ve EFTA'ya üye ülkelerin vatandaşları olup, İsviçre'de devamlı olarak çalışan avukatların İsviçre'de kayıtlı olabileceğini kabul etti. (23 Haziran 2000 tarihli Avukatların Serbest Dolaşımı Kanunu m. 28) Bir Alman avukat Zoug Kontonu'na avukat olarak kaydolmak istedi. Bu talebin reddi üzerine dava Federal Mahkeme'ye geldi. Mahkeme bu avukatın mesleğini İsviçre'de devamlı şekilde yapabileceğine ve kantona kaydolduğu unvanı kullanabileceğine karar verdi. Ancak temsilcinin durumu geçici idi ve oturma izni yoktu.<sup>60</sup>

<sup>56</sup> 7 Kasım 2000, C. 168/98.

<sup>57</sup> CJCE 13 Kasım 2003, C. 313/01, bkz., Prieto, Catherine, "Liberté d'Etablissement et de Prestation de Services", RTD eur. 40 (3) Juil-sept. 2004, s. 540, 551.

<sup>58</sup> <http://curia.eu.int/jurisp/cai-bin/gettext-pl?Lang=fr&num=79949886T1904018418doc=T8ouve>.

<sup>59</sup> C. 506/04. Henüz karar çıkmamıştır. Bkz., OJ C31/15, (<http://europa.eu.int/eur-lex/lex/lexuriserv/site/fr/oj/2005/c-031>).

<sup>60</sup> (<http://www.unige.ch/droit/ceje/actualites.php?Id-article:150>).

## SONUÇ

Öncelikle hizmet edimi serbestisi konusunda genel kurallar koyan AB kurumları, daha sonra doktorlar, mimarlar, avukatlar gibi bazı serbest faaliyetleri için özel düzenlemeler getirmiştir. Avukatların serbest dolaşımını sağlamada en önemli kuruluş AB'ye üye devletler de ve Avrupa Ekonomik Bölgesi'ndeki bütün ulusal baro ve avukat birliklerinin temsilcisi olan CCBE'dir (Avrupa Baroları Konseyi). CCBE, üye baro ve avukat birliklerinin görüş ve politikalarını koordine eder. Genel Kurul 28 delegasyondan oluşur. Bulgaristan, Hırvatistan Makedonya, İsviçre ve Türkiye gözlemci statüsündedir. CCBE'nin Türkiye Barolar Birliği için de önemi vardır. Büyük baroların kaynaklarından yararlanma imkanı sunar. Türkiye AB'ye girdiğinde CCBE komitelerine katılma ve görüşlerini Avrupa kurumlarına bildirme imkanlarına sahip olacaktır. Diğer barolarla ortaklıklar kurulabileceği gibi, Avrupa yasalarının hazırlanması için projeler üretmek de mümkün olacaktır.

Türkiye'de çeşitli tarihlerde değişikliklere uğrayan 19.3.1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun<sup>61</sup> 30.01.1979 tarih - 2178 /1 ile değişik 3. maddesi a bendi avukatlık mesleğine kabul edilebilmek için, TC vatandaşı olmak şartı aranmaktadır. Ayrıca Türk hukuk fakültelerinden mezun olmak ya da yabancı hukuk fakültelerinden mezun olanların Türkiye'de denklik sınavına tabii olmaları gerekmektedir (3/6).

Aynı maddenin (e) bendinde levhasına yazılmak istenen baro bölgesinde ikametgah sahibi olması aranmaktadır.

2.5.2001 tarih ve 4667/30 md. ile değişik 44. maddesinin B bendi avukatlık ortaklığına ilişkindir.

Bu bentte Yabancı Sermayeyi Teşvik Mevzuatı çerçevesinde Türkiye'de faaliyet göstermek isteyen yabancı avukatlık ortaklıklarının, bu kanuna uygun olarak kurulması şartıyla, yalnızca yabancı hukuklar ve milletlerarası hukuk konusunda danışmanlık hizmeti verebileceği, aynı sınırlamaların bu yabancı ortaklıkta çalışan TC vatandaşları ya da yabancı ortakları da kapsadığı, ortakların baroya kayıtlı olması şartı aranmadığı, bu kuralın uygulanmasının müteakibliyet esasına bağlı olduğu kabul edilmektedir. Bu düzenleme AB üyesi olmayan ülke vatandaşı avukatlar için yeterli olabilir. Ancak Türkiye'nin AB'ye tam üye olması halinde, vatandaşlık ve ikametgah nedeniyle ayrımcılık yapmama kuralının AB üyesi ülke vatandaşları avukatlar için geçerli olacağı açıktır.

<sup>61</sup> RG, 7.4.1969-13168.